

Supí vrch u Heřmánkovic

(aneb S čerty nejsou žerty)

V roce 1613 se v Heřmánkovicích, ve statku nad pěšinou, po níž chodívali obyvatelé Janoviček do Heřmánkovického kostela, přihodil následující příběh.

Tehdy tu bydlel velmi bohatý sedlák jménem Schmidt Matthäus. Ten žil stále v obavách, aby ho někdo neokradl, a dával si hlavně pozor na svou čeled', kterou na každém kroku hlídal. Jednou ho však napadl lepší způsob. Část peněz nastražil jako léčku na jedno místo, a pak už stačilo dávat pozor jen tam. Tak si mohl snadno ověřit poctivost svých čeledínů.

Jednou peníze políčil do hrnce nad oknem do světnice a brzy vyzoroval, že tam na ně chodí jeden čeledín. Když však po něm sedlák chtěl všechno vrátit, čeledín zapíral, jak mohl. Protože to nestačilo, začal se zapřísahat.

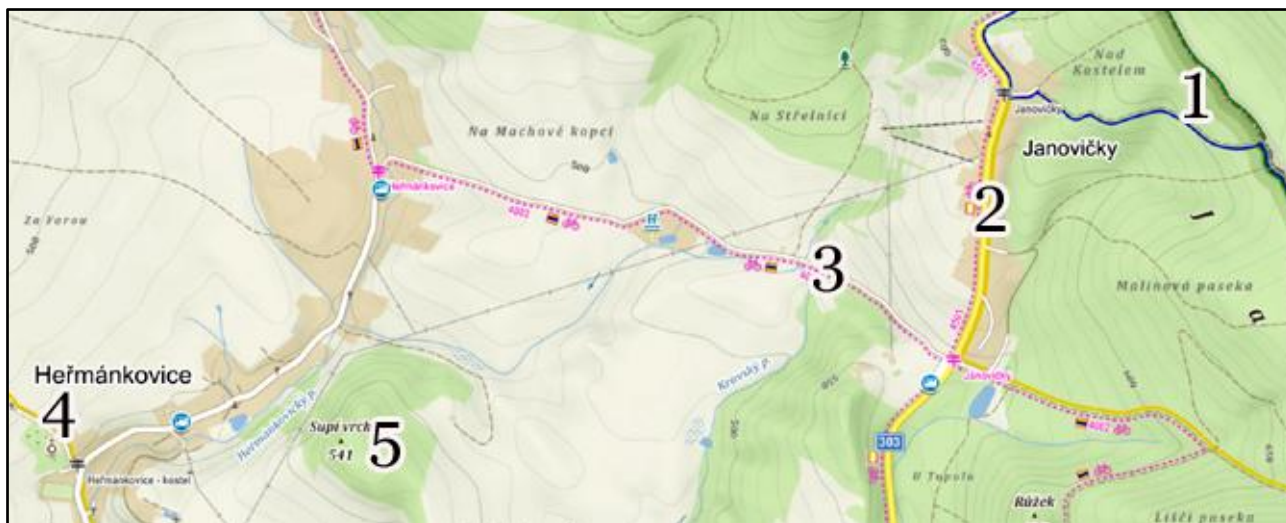
"Ať mě vezme čert," křičel, "jestli jsem ty peníze vzal!" Když potom šel na půdu, aby tam připravil řezanku, čert se skutečně objevil. Zvedl čeledína ze země, praštil mu hlavou o podlahu a roztrhal ho na kousky. Ještě dlouhou dobu byla na tom místě vidět krev a asi by byla vidět dosud, kdyby usedlost později nevyhořela.

Vypráví se, že čert potom letěl do hory ležící naproti kostelu, zvané Supí vrch, německy Geiersberg. Její vyobrazení se třemi smrky se nachází na heřmánkovické obecní pečeti.

Vysvětlivky

- Heřmánkovice (německy Hermsdorf), je vesnička na sever od Broumova, směrem k česko-polské státní hranici. Nad Heřmánkovicemi, na hřebenu Javořích hor těsně pod státní hranicí, pak leží ještě chatařská osada Janovičky, která je dnes součástí obce Heřmánkovice. První zmínka o Heřmánkovicích pochází z roku 1353, kdy se stala součástí okolních vesnic, které spadaly pod broumovský Benediktinský klášter. Nejznámější památkou obce je pak Kostel Všech svatých, jehož autorem je barokní stavitel většiny broumovských kostelů, Kilián Ignác Dientzenhofer.
- Pověst se měla udát roku 1613, tedy jen několik let před započatím třicetileté války. V těchto středověkých dobách náboženských nepokojů se život na vsích odehrával většinou tak, že se v obci nacházeli lidé zámožnější (třeba sedlák, rychtář, hostinský) a pak lidé chudší, pracující a poddaní panství (třeba rolníci, řemeslníci a čeledíni).
- Čeledín byl námezdní zemědělský dělník, tedy člověk, který pracoval na polích a hospodářství bohatších sedláků, a za svou práci dostával mzdu a ubytování. Někdy se také čeledínovi říkalo pacholek, podruh nebo německy knecht. Když byl čeledín pracovitý, sedlák mu většinou přenechal k bydlení vlastní světnici s komorou, kde si mohl čeledín založit i svou rodinu, a tak sedlák mívál k dispozici na statku často i celé rodiny čeledínů. V množném čísle se jim pak říkalo čeled', a jejich dětem čeládka. Oslovení čeledín se používalo pouze v mužském rodě, v ženském rodě by čeledínka znělo asi dost divně, takže pro děvčata a ženy se používalo oslovení služka, posluhovačka či děvečka.

- Pověst mluví o tom, že lidé z Janoviček chodívali do kostela do Heřmánkovic pěšinou (asi 2 km). Časem se stala z pěšiny cesta pro povozy, a dnes jde o ne moc širokou asfaltovou spojnicí, kterou lze využít pro dojezd k nenáročnému výletu až takřka k česko-polské hranici na hřebenu Javořích hor.

- 1 - česko/polská státní hranice a hřeben Javořích hor
- 2 - rekreační a chatová osada Janovičky
- 3 - pěšina a dnes cesta a cyklotrasa vedoucí do Heřmánkovic
- 4 - Kostel Věch svatých v Heřmánkovicích
- 5 - Sapí vrch

- Sedlák jménem Schmidt Matthäus: V 17. století byla samozřejmě většina jmen za Rakouska-Uherska psána i vyslovována německy, jelikož šlo o jazyk úřední. Do češtiny bychom sedlákovo jméno hravě přeložili: Matyáš Šmíd. Jméno Matyáš, tak jako další tvary tohoto jména (Matouš, Matěj, Matýsek, Maty) pochází původně z hebrejského Mattyth Jáhu (přeloženo Dar od Hospodina). Příjmení Schmidt (česky Šmíd, anglicky Smith), jak většina ví, je kovář, a jelikož se ve středověku a starověku jména dávala podle vlastností, dovedností či podobností, je zřejmé, že někdo z jeho předků býval kovářem.
- Světnice (po staru se říkávalo sednice či seknice), byla většinou místnost na statku, někdy i bez oken, někde uvnitř statku v jeho horší části. Zatímco statkář a statkářka (sedlák, hospodář, hospodářka, paní domácí) obývali přední a lepší část statku (s okny, kuchyní, pecí, ložnicí a pokojem, kde bývalo vše rozděleno samostatně), v zadní či střední části statku blíže ke chlévu se nacházely sednice pro čeledíny a děvečky. Pokud šlo o větší rodinu nebo o pracovitou služku, někdy byla k světnici přidělena i komůrka, třeba na domácí tkalcovský stav. Světnice byla tedy větší místnost, kde služebnictvo a čeleď měla vše pohromadě v jedné větší místnosti (tedy ve světnici se jak spalo, tak vařilo, tak pracovalo).

- Supí vrch (výše vpravo), je zalesněný kopec (541 m n/m, pokud chcete, tak hora), který je opravdu dodnes v Heřmánkovicích proti Kostelu Všem svatých, z kostela směrem na severo-východ.
- Řezanka (kterou šel čeledín připravovat, než ho vzal čert), je na krátko pokrájené krmení nebo sláma. Za císaře pána míval sedlák na statku žlab, na jehož konci bylo veliké kolo s noži. Tím kolem se ručně otáčelo a do žlabu se dávala dlouhá sláma nebo posekané zelené krmení, to se vše posouvalo a na druhém konci padalo krmení nařezané nakrátko, odtud označení řezanka. Pokud nebyl k dispozici žlab s kolem a noži, pak se sláma či krmivo řezalo ručně, což byl asi případ v pověsti, kdy šel čeledín připravovat řezanku na půdu.
- I když pověst neudává číslo popisné statku, kde k událostem došlo, připomíná však, že šlo o statek nad pěšinou vedoucí z Heřmánkovic na Janovičky (tedy zhruba v místech dnešní horní části obce). Pověst také připomíná, že později statek vyhořel. I když neznám přesné místo statku, ani rok požáru, i tak můžeme logicky doložit, že v Heřmánkovicích k nějakým požárům v době císaře pána došlo, neboť kousek pod Supím vrchem je vedle silnice (kdysi tedy pěšina na Janovičky) krásná socha svatého Floriána. Socha byla od roku 1811 v dolní části Heřmánkovic, ale roku 2014 byla přemístěna do horní části obce, právě k oné pěšině vedoucí ve středověku směrem na Janovičky. Svatý Florián byl první světec a mučedník císařství Rakouského, které bylo ve 4. století v područí Říma. Jelikož se nechtěl vzdát své katolické víry ani po výnosu ediktů císaře Diokleciána, byl 4. května 304 popraven vhozením do řeky s mlýnským

kamenem na krku, a tedy utopen. Jelikož zemřel vodou, stal se patronem všech, kterým hrozí nebezpečí od ohně. Je tedy patronem hasičů, hutníků, kominíků, hrnčírů, kamnářů či pekařů. Často bývá na obrazech a jako socha znázorněn s nádobou vylévající vodu na hašení. Tak tomu je i v Heřmánkovicích, kde drží v pravé ruce nádobu, ze které hasí požár budovy.

vlevo: Kostel Všem svatých (4. července 2021); vpravo: socha sv. Floriána

Milan Škoda (16. 11. 2022)

- průvodce Broumovskem <http://www.milan-skoda.cz/broumovsko.htm>

- facebook <https://www.facebook.com/milan.skoda.9862/>

zdroj: Broumovsko v pověstech v převyprávění od Evy Koudelkové

zdroj: Wikipedie

fotografie: Milan Škoda (kostel), E. Koutná (Florián), Wikipedie (Supí vrch)